

Jaarverslag 2010

NOOM
Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten

Inhoudsopgave

Voorwoord	Pagina 5
Inleiding	7
Hoofdstuk 1 Pleitbezorging en belangenbehartiging	8
Hoofdstuk 2 Voorlichting en informatieverstrekking	16
Hoofdstuk 3 Professionalisering en versterking van de organisatie	27
Bijlage 1 NOOM: de lidorganisaties	33
Bijlage 2 Bestuur	34
Bijlage 3 Medewerkers	35
Bijlage 4 Visie van het NOOM	36
Bijlage 5 Samenwerkingspartners	38
Bijlage 6 Publicaties	39
Bijlage 7 Lijst van afkortingen	41
Colofon	42

Voorwoord

Wie had enkele jaren geleden bij de oprichting van het NOOM kunnen bedenken dat de wereld om ons heen zo snel zou veranderen!

Sinds april 2007 zijn we met veel elan en strijdbaarheid aan de slag gegaan om gezamenlijk de stem van de oudere migranten te laten horen. We beseften goed dat we het samen moesten doen. Samen, dat wil zeggen: de oudere migranten uit de verschillende gemeenschappen. En samen met vertrouwde bondgenoten als de samenwerkingsverbanden van het LOM (Landelijk Overleg Minderheden) en nieuwe bondgenoten, zoals de andere ouderenbonden in Nederland. Zo konden we vanuit een 'warme positie' opstarten en gebruikmaken van de grote expertise van de anderen. We voelden ons ook gesteund en erkend door de overheid. Minister Verdonk had immers mede de stoot gegeven tot de start van het NOOM. Zij erkende dat de algemene instellingen niet toegerust waren om in te spelen op de specifieke wensen en behoeften van de groeiende groep van oudere migranten. Zo heeft het NOOM zich in sneltreinvaart weten te ontwikkelen tot een zichtbaar landelijk aanspreekpunt waar het gaat om de migrantenouderen. Het NOOM is een netwerkorganisatie met wijde vertakkingen via de lidorganisaties door het hele land. We fungeren als een brug tussen de oudere migranten en de overheid, politiek en instellingen, en omgekeerd. We mogen er trots op zijn dat de oudere migranten in beweging zijn gekomen en dat hun stem nu op veel plaatsen doorklinkt.

In 2010 wist het NOOM deze opgaande lijn voort te zetten. Ik noem enkele hoogtepunten, waarover u verder in dit verslag meer kunt lezen:

- Zowel de Turkse als de Marokkaanse ouderen zetten de laatste stappen naar zelfstandigheid. In maart 2010 was de oprichting van MOBiN (Marokkaanse Ouderen Bond in Nederland) een feit. De Turkse Ouderen Federatie legde de laatste hand aan de voorbereidingen van het officiële oprichtingscongres, dat plaats vond op 23 januari 2011.
- OCaN (Organisatie van Caribische Nederlanders) nam in september 2010 het besluit zich aan te sluiten bij het NOOM. Hiermee is de vertegenwoordigende functie van het NOOM weer verder versterkt.
- De rapportage 'Samen uit, samen thuis' over de zorgwekkende gevolgen van de veranderingen in de AWBZ voor de oudere migranten en de cultuurspecifieke dagverzorging vond in januari 2010 zijn weg naar de publiciteit. Dat resulteerde onder andere in een zeer geslaagde conferentie in samenwerking met CSO en Actiz, branche-organisatie van ondernemers in de zorg, over alternatieve mogelijkheden van financiering op 15 april 2010.
- Samen met Unie KBO en Bureau Kleurrijk Advies presenteerde het NOOM op 11 maart 2010 de film Meer dan Vergeten. Daarin vertellen Turkse en Surinaamse families over hun zorg voor een dementerende vader of moeder.
- Het NOOM zorgde weer voor veel kleur, en deze keer ook voor muziek en dans, op de 50 Plus Beurs in september 2010.
- De lidorganisaties van het NOOM maakten kennis met een viertal fondsen en bekwaamden zich gezamenlijk in fondsenwerving.

- De oudere migranten gingen in gesprek met zorgverzekeraar Agis, daarbij ondersteund door Pharos.

Allemaal goede ontwikkelingen voor de oudere migranten en hun organisaties.

Maar dat is maar een deel van het verhaal. Het NOOM is vanaf 2010 volledig afhankelijk van projectsubsidies. Gelukkig heeft het bestuur snel en adequaat kunnen inspelen op deze nieuwe situatie. We hebben ook voldoende know how in huis om te functioneren als projectorganisatie en in te zetten op projectontwikkeling en fondsenwerving. Maar inmiddels weten we dat de wijzigingen in de financiering van de PGO (Patiënten-, Gehandicapten- en Ouderen)organisaties bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) slechts het begin was van veel drastischer bezuinigingsmaatregelen. In het voorjaar van 2011 kwam het kabinet met het besluit om de subsidie voor de ouderenorganisaties volledig stop te zetten. Daarmee valt voor het NOOM de mogelijkheid weg om landelijk projecten in te dienen via Fonds PGO. Voor vier van onze lidorganisaties komt bovendien de subsidie op basis van hun ledenaantal te vervallen.

Als we hiernaast kijken naar tal van voorgestelde maatregelen door het huidige kabinet, dan betekent dat geen goed nieuws voor de oudere migranten. De stopzetting van de centrale vergoeding voor de tolken- en vertaaldiensten maakt een einde aan een essentiële voorziening voor mensen die de Nederlandse taal niet voldoende spreken, en die met name emotionele en persoonlijke zaken alleen kunnen verwoorden in hun moedertaal. De afschaffing van de partnertoeslag AOW die fasegewijs wordt doorgevoerd heeft voor een deel van onze achterban grote gevolgen. De aanscherping van de toegang tot de AWBZ-zorg, de uitkleding van het basispakket zorgverzekering, de minimalisering van het PGB: het zijn allemaal maatregelen die hard aankomen bij de oudere migranten. Onze ouderen behoren tot de kwetsbaarste groepen van de samenleving, maar ze worden niet meer ondersteund om hun stem te laten horen.

Ja, de wereld is snel aan het veranderen. Soms is het guur in Nederland. Maar met elkaar genereren we toch veel warmte. We blijven onze schouders eronder te zetten. In deze tijd hoeven we ons niet af te vragen of dat wel nuttig is!

Christina Harrevelt,
voorzitter
Utrecht, 10 juli 2011

Inleiding

Als partner in het veld van patiënten-, gehandicapten- en ouderen- (PGO-) organisaties heeft het NOOM twee belangrijke opdrachten:

- Het verwoorden van het cliëntperspectief van de oudere migranten (derde partijrol) om zodoende te komen tot beleidsbeïnvloeding
- Het bevorderen van hun maatschappelijke participatie.

Het NOOM werkt hieraan door:

- Pleitbezorging en belangenbehartiging
- Voorlichting en informatieverschaffing
- Lotgenotencontact.

De lidorganisaties zorgen voor de directe informatieverschaffing naar de achterban en het lotgenotencontact. Ook signaleren zij actuele ontwikkelingen binnen hun groepering en geven deze informatie door aan het NOOM. Het NOOM is verantwoordelijk voor de gemeenschappelijke pleitbezorging en belangenbehartiging en de informatieverschaffing naar buiten toe.

Veel activiteiten worden mogelijk gemaakt dankzij samenwerking met de CSO en de andere ouderenbonden.

Dit verslag beschrijft de activiteiten van het NOOM in 2010. Activiteiten van de lidorganisaties in NOOM-verband zijn ook opgenomen.

Hoofdstuk 1

Pleitbezorging en belangenbehartiging

In de korte tijd van zijn bestaan heeft het NOOM de oudere migranten in vele sectoren weten te agenderen. Bondgenoten zijn daarbij onontbeerlijk. Het NOOM is een kleine organisatie, met beperkte capaciteit en middelen. Maar dankzij samenwerking met anderen slaagt het NOOM erin om op veel plaatsen een lans te breken voor diversiteit in het ouderenbeleid en aandacht voor de problematiek van de oudere migranten.

1.1. Belangenbehartiging in CSO-verband

De Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO) en de ouderenorganisaties zijn voor NOOM natuurlijke bondgenoten. Voor het NOOM is de samenwerking binnen de CSO van groot belang. Vertegenwoordigers van het NOOM participeren in de adviescommissies Zorg en Welzijn, Inkomen en Pensioenen, Wonen en Financiën. In deze commissies worden alle actuele ontwikkelingen die ouderen aangaan besproken. Gezamenlijk worden standpunten bepaald en acties in het kader van belangenbehartiging van de gezamenlijke ouderen voorbereid.

Dankzij de samenwerking binnen CSO krijgt het NOOM toegang tot politiek Den Haag en tal van organisaties in het veld. Het NOOM maakt dankbaar gebruik van de expertise die aanwezig is bij het CSO-bureau en de collega-ouderenorganisaties Unie KBO (Katholieke Bond van Ouderen), PCOB (Protestants Christelijke Ouderen Bond) en NVOG (Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden).

In 2010 bracht CSO twee belangrijke publicaties uit: 'Vijf ankerpunten voor de toekomst' en 'Duurzame ouderenzorg: met, voor en door ouderen'.

1.2. Pakketmaatregelen Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)

In 2009 kreeg het NOOM steeds meer signalen uit het land dat de veranderingen in de AWBZ ernstige gevolgen hadden voor de cultuurspecifieke dagverzorging voor de oudere migranten. Het leek erop dat bij de herindicaties voor de AWBZ buitensporig veel indicaties bij oudere migranten kwamen te vervallen. Deze signalen kwamen niet door via de meldacties van de landelijke Cliëntmonitor Langdurige Zorg (georganiseerd door Chronisch zieken en Gehandicapten Raad, Landelijk Platform Geestelijke Gezondheidszorg, LOC Zeggenschap in zorg, Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie, Per Saldo, Platform VG en de CSO, in samenwerking met Mezzo, Zorgbelang Nederland en de regionale zorgbelangorganisaties), maar wel via de lidorganisaties.

In de laatste maanden van 2009 kreeg het NOOM daarom samen met de CSO in het kader van de Cliëntmonitor de mogelijkheid om nader onderzoek te laten verrichten naar de gevolgen van de pakketmaatregelen voor de oudere migranten.

Het onderzoek werd in handen gegeven van Hans Schellekens van Bureau BROM. De rapportage met de bevindingen, conclusies en aanbevelingen verscheen in januari 2010 onder de titel: 'Samen uit, samen thuis; onderzoek naar de gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ voor oudere migranten die gebruikmaken van dagactiviteiten'.

Kort samengevat kwamen de conclusies op het volgende neer:

- Bij 54 procent van de allochtone deelnemers is de indicatie dagverzorging komen te vervallen in vergelijking met 34 procent van de autochtone deelnemers;
- Door de herindicaties telefonisch af te handelen, heeft het CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg) onvoldoende rekening gehouden met de situatie van deze groep cliënten, met hun beperkingen, taalproblemen, culturele taboes en de onbekendheid van oudere migranten en hun mantelzorgers met het Nederlandse zorgstelsel.
- Gemeenten zijn er onvoldoende op voorbereid om in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) alternatieven te ontwikkelen.
- Er zijn grote risico's dat cultuurspecifieke dagverzorging en het proces van interculturalisatie in de ouderenzorg noodgedwongen teloor zullen gaan.

Turkse dagverzorging in Transvaal

Foto: Robert de Hartogh

Het onderzoek heeft veel reacties teweeggebracht. In 2010 zijn naar aanleiding van de rapportage onder andere gesprekken gevoerd op het Ministerie van VWS en bij CIZ. In deze gesprekken is uitgebreid ingegaan op de oorzaken van de scheefgetrokken uitkomsten van de herindicaties en de slechte resultaten daarvan voor de oudere migranten. Een deel van de verklaring ligt in de wijze waarop de herindicaties hebben plaatsgevonden. Ook belangrijk is dat voorheen oudere migranten vaak te oppervlakkig gediagnosticeerd zijn. Daarbij werd in veel gevallen alleen gekeken naar de taalproblemen. Aangezien dat voldoende reden was voor een indicatie voor begeleiding bleef de (stapeling van) medische en psychische problematiek buiten beeld. Bij de herindicaties vielen veel oudere migranten hierdoor buiten de boot.

Op 15 april 2010 hebben NOOM en CSO in samenwerking met Actiz een conferentie georganiseerd over het onderwerp dagverzorging, onder de titel 'In dialoog'. Deze vond

plaats in Humanitas Bergweg in Rotterdam, een woonzorgcentrum met diverse woonvormen en dagverzorgingsprojecten.

Voorafgaand aan de conferentie konden de meer dan 100 bezoekers (managers en medewerkers van zorg- en welzijnsinstellingen, ambtenaren en politici) een bezoek brengen aan de dagverzorgingsprojecten van Hindoestaanse, Surinaamse, Turkse, Marokkaanse en Nederlandse ouderen.

Foto's: Humanitas Bergweg

Freddy May verzorgde vanuit het NOOM een inleiding, getiteld 'De kunst van SAMEN LEVEN'. Hoogtepunt van de dag waren de presentaties van drie goede voorbeelden van dagverzorgingsprojecten waarbij nieuwe vormen van financiering zijn gevonden, zoals een

combinatie van gelden uit de AWBZ en de Wmo. De dag bood nieuwe perspectieven op de vormgeving van dagverzorging onder de veranderende wetgeving. Het verslag van deze conferentie is te downloaden via de NOOM-website.

Eerder in het jaar, op 26 maart 2010, gaf het NOOM een workshop over de indicatiestelling bij oudere migranten tijdens het congres 'Recente ontwikkelingen in de indicatiestelling', georganiseerd door het Julius Centrum voor Gezondheidswetenschappen en Eerste Lijns Geneeskunde en het Universitair Medisch Centrum Utrecht. Aan de workshop werd deelgenomen door indicatiestellers en professionals, werkzaam in de zorg.

Op 24 november 2010 bracht het NOOM vrijwilligers van dagverzorgingsprojecten uit het hele land bij elkaar om te spreken over de gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ (Zie hiervoor 1.5).

1.3. Gesprekken met de politieke partijen

Als landelijke organisatie probeert het NOOM regelmatig contact te onderhouden met de politieke partijen om zo de problematiek van de oudere migranten voor het voetlicht te brengen. Langs formele en informele weg zijn in 2010 gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van CDA, SP en PvdA en met de Tweede Kamercommissie Ouderenbeleid.

1.4. Ontwikkelingen in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

In vervolg op een inventarisatie uit 2009 heeft het NOOM in 2010 op verschillende plaatsen aandacht gevraagd voor de positie van de oudere migranten in het kader van de Wmo. De inventarisatie had laten zien dat de oudere migranten niet tot nauwelijks bereikt zijn met de voorlichting over de Wmo. Zij hebben slecht toegang tot de Wmo. Ook de overheveling van de functie begeleiding van mensen met een lichte beperking van de AWBZ naar de Wmo (zie ook onder 1.2.) was een punt van aandacht in 2010.

In dit kader heeft Bouchaib Saadane, vicevoorzitter van het NOOM, een bijdrage geleverd aan een workshop op het congres Kantelen in de Wmo op 24 juni 2010, georganiseerd door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

Ook in 2010 heeft het NOOM deelgenomen aan de klankbordgroep Wmo (branche- en cliëntorganisaties) van het Ministerie van VWS, die overigens sinds de tweede helft van het jaar niet meer bij elkaar is geroepen.

1.5. Betrokken bij Buurtbeleid

Sinds juli 2009 neemt het NOOM met subsidie van Fonds PGO deel aan het project 'Betrokken bij Buurtbeleid' (BbB). De coördinatie is in handen van de PCOB. Andere samenwerkingspartners zijn Unie KBO, LOC Zeggenschap in zorg en NVOG. BbB heeft tot doel het verbeteren van de informatiepositie en participatie van ouderen in een risicosituatie (en de mensen in hun omgeving), die niet als vanzelfsprekend mee (kunnen) doen, door informatieverstrekking, verwijzing en lokale belangenbehartiging. Actieve en vitale ouderen worden gestimuleerd om zich in te zetten voor andere ouderen.

Dit project maakt het mogelijk om een flinke impuls te geven aan de activiteiten van lokale afdelingen van de lidorganisaties en aanverwante organisaties van en voor oudere

migranten. Het sluit naadloos aan bij de bevindingen van de inventarisatie van de ervaringen van oudere migranten met de Wmo en de behoefte om de kansen die deze wet biedt te leren benutten.

Betrokken bij Buurtbeleid

In 2010 heeft veel nadruk gelegen op het opstarten van verschillende pilots. In de NOOM-achterban bleek een grote behoefte aan ondersteuning bij activiteiten op lokaal niveau. Er kwam een groot aantal verzoeken om door middel van een presentatie of deelname in een paneldiscussie een lokale activiteit ten behoeve van oudere migranten kracht bij te zetten. Enkele voorbeelden:

- Presentatie over kansen en valkuilen in het kader van de Wmo, Stichting Boeg, Utrecht, 3 juni 2010
- Inleiding over veranderingen in de AWBZ en Wmo en de gevolgen voor oudere migranten tijdens themabijeenkomst 'Verband in onze samenleving', Regionaal Netwerk Ouderen en Gehandicapten in het gebied Nieuwe Waterweg Noord (RNOG NWN) en de werkgroep Diversiteit van het Regionaal Netwerk Ouderen Rijnmond, 30 september 2010
- Presentatie van het NOOM voor het Provinciaal Netwerk Allochtone Ouderen Zuid-Holland i.o., 22 november 2010
- Panelbijeenkomst Gekleurde Armoede, Kampen, 24 november 2010
- Inleiding en deelname aan paneldiscussie tijdens discussiebijeenkomst 'Interculturalisatie in de zorg', Stedelijke Ouderen Commissie en Stichting Islamitische Ouderen Den Haag, 1 december 2010
- Deelname aan paneldiscussie over arbeidsparticipatie van vrouwen, specifieke bijdrage t.a.v. oudere migrantenvrouwen tijdens netwerkbijeenkomst Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Amsterdam, 16 december 2010.

In andere gevallen vroegen organisaties om actieve ondersteuning bij de ontwikkeling en uitvoering van doelgerichte activiteiten. De meeste van deze activiteiten hebben zich zodanig ontwikkeld dat er overdraagbare producten samengesteld zijn/kunnen worden.

Voorbeelden zijn:

- Mede-organisatie van een evenement annex voorlichtingsactiviteit in het kader van Wereld Alzheimer Dag voor 150 ouderen van verschillende culturele achtergronden in Rotterdam, op initiatief van Alzheimer Nederland, afdeling Rotterdam, in samenwerking met onder andere Zorgbelang Zuid-Holland, Pluspunt, MEE Rotterdam en Dona Daria, 20 september 2010.
- Ondersteuning van een trainingsprogramma van het vrijwilligersnetwerk van stichting Emanuel (Kaapverdiaanse ouderen), Rotterdam.
- Uitvoering van voorlichtingsactiviteiten voor Marokkaanse ouderen in Limburg en de opzet van twee regionale platforms.
- Ontmoetingsbijeenkomst Nederlandse en migrantenouderen in Dordrecht, initiatief van Werkgroep Migranten Senioren Dordrecht, 2 oktober 2010.
- Ontwikkeling en uitvoering training Zuid-Europese vrijwilligers 'Veel kralen maken een ketting. Wat heb ik nodig om (andere) ouderen te helpen?', Stichting ZEG, najaar 2010.

Zuid-Europese vrijwilligers op bezoek in woonzorgcentrum Leo Polak

Foto: NOOM

Vanuit BbB zijn in 2010 twee uitwisselingsbijeenkomsten georganiseerd in NOOM-verband.

- De eerste bijeenkomst vond plaats op 24 november 2010 en was bestemd voor vrijwilligers van cultuurspecifieke dagopvangprojecten. Ook enkele professionals namen deel, uit interesse voor de ervaringen en initiatieven van de vrijwilligers. 35 aanwezigen lieten zich informeren over de actuele ontwikkelingen in de AWBZ. Vervolgens bogen zij zich over vragen als: Wat gaat goed in de dagopvangprojecten/ waar lopen we tegenaan? Welke oplossingen zijn er? Welke wensen zijn er ten aanzien van ondersteuning door het NOOM? (Zie ook 1.2.).

- De tweede uitwisselingsbijeenkomst werd georganiseerd in samenwerking met COSBO-Stad-Utrecht en CABO voor oudere migranten Amsterdam op 14 december 2010. Ondanks slecht weer verzamelden 23 deelnemers zich om ervaringen uit te wisselen over het belang, de succes- en risicofactoren van samenwerkingsverbanden van oudere migranten op lokaal niveau.

Van beide uitwisselingsbijeenkomsten zijn de verslagen te downloaden via de NOOM-website.

Om de belangenbehartiging op lokaal niveau te versterken bood Betrokken bij Buurtbeleid nog twee andere hulpmiddelen:

- De trainersopleiding 'Effectief Onderhandelen'. Op 27 mei namen vanuit het NOOM drie personen deel aan deze trainingsdag. Op 28 oktober verzorgden Mw. Jeanny Vreeswijk-Manusiwa (LSMO) en dhr. Bouchaib Saadane (MOBiN) een training voor 15 deelnemers uit de verschillende lidorganisaties van NOOM. Vooral het feit dat deze training werd gegeven door mensen uit de eigen gelederen, die konden werken met direct herkenbare casussen werd bijzonder gewaardeerd.
- Twee handreikingen, getiteld: '*Kwetsbare ouderen; van onzichtbaar tot onmisbaar*' en '*Van knelpunt naar keerpunt; tips en adviezen voor succesvolle beïnvloeding van gemeentelijk Wmo-beleid rondom veranderingen in de AWBZ*'. Beide handreikingen zijn te downloaden via de NOOM-website.

1.5. Woonsaem, Kenniscentrum Gemeenschappelijk Wonen Oudere Migranten

In 2010 heeft het NOOM meegewerkt aan de voorbereidingen voor de totstandkoming van een kenniscentrum over groepswonen voor oudere migranten. Het initiatief hiertoe was afkomstig van Stichting RC Het Maagdenhuis. Het doel van het kenniscentrum is om oudere migranten te ondersteunen bij hun eigen initiatieven tot groepswonen. In mei 2011 is Woonsaem van start gegaan.

1.6. Nationaal Programma Ouderenzorg (NPO)

In 2009 kon het NOOM vanuit het project 'Krachtig cliëntperspectief in het Nationaal Programma Ouderenzorg' van de CSO verschillende activiteiten uitvoeren. Dat had onder andere geresulteerd in de publicatie 'Bagaimana – Hoe gaat het? Een verkenning van kwetsbaarheid bij oudere migranten'. Helaas werden plannen voor voortzetting door subsidiegever ZonMw niet gehonoreerd, zodat het NOOM slechts een zeer beperkte bijdrage kon leveren in 2010:

- Er is bemiddeld voor een interview met een Turkse moeder en dochter over de ervaringen in de zorg voor hun zieke man en vader. Dit interview vormde onderdeel van het boekje 'Werken aan betere ouderenzorg, Zorg voor en door ouderen', uitgegeven in het kader van 'Krachtig cliëntperspectief in het NPO'.
- Het NOOM heeft geadviseerd ten aanzien van de thematiek van diversiteit voor het handboek 'Participatie van ouderen in zorg- en welzijnsprojecten', eveneens een uitgave in het kader van het project van de CSO. Deze publicatie is te downloaden via de NOOM-website.

Daarnaast heeft het NOOM op andere wijze geparticipeerd in het NPO:

- Binnen het NUZO (Netwerk Utrecht Zorg Ouderen) neemt het NOOM deel aan de Stuurgroep en de Themagroep allochtone ouderen. In 2010 is een project ontwikkeld en gehonoreerd, getiteld 'De stem van de oudere migrant'. Vanuit deze betrokkenheid heeft Freddy May op de Brede Netwerkbijeenkomst van het NUZO op 9 november 2010 een inleiding gehouden.
- Per 1 november 2010 doet het NOOM samen met IVM (Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik) mee aan het project 'Meer mantelzorg/zorg voor je ouders'. De website www.zorgvoorjeouders.nl biedt jonge mantelzorgers ondersteuning om zodoende de gezondheidsachterstand van de eerste generatie zoveel mogelijk weg te nemen. Het project bouwt voort op resultaten die geboekt zijn in samenwerking met Marokko Media. In het project worden deze verder uitgerold naar andere doelgroepen van jonge mantelzorgers in de Turkse en Surinaamse gemeenschappen.

1.7. Actiz geeft kleur aan de zorg

Het NOOM verleent medewerking aan het programma 'Actiz geeft kleur aan de zorg' van Actiz, de branche-organisatie van ondernemers in de zorg. Freddy May fungeert als een van de ambassadeurs binnen het programma. Op 23 maart 2010 heeft hij een workshop gegeven tijdens een bijeenkomst georganiseerd door SOVOV in het kader van multicultureel personeelsbeleid. Het NOOM heeft met een column bijgedragen aan de publicatie 'De Ontdekkingsreis' van Actiz en Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg. Dit mooie boek is de weerslag van 25 jaar interculturalisatie in wonen, welzijn en zorg. De presentatie vond plaats tijdens het symposium onder dezelfde titel op 18 juni 2010 in Nieuw Vredenburg, zorglocatie van Cordaan in Amsterdam.

1.8. Onderzoek good practices ondersteuning mantelzorg

In 2010 onderzocht stagiaire Anne van Middelaar, student gezondheidswetenschappen aan de Universiteit van Maastricht, voor het NOOM goede voorbeelden van mantelzorgondersteuning. In het onderzoek is uitgegaan van de constatering dat de mantelzorg voor oudere migranten steeds zwaarder onder druk komt te staan. Het zorgen voor de (schoon)ouders wordt in veel families nog gezien als iets vanzelfsprekends, maar deze verantwoordelijkheid botst met de andere verplichtingen binnen de huidige maatschappij. Ook is bekend dat de mantelzorgers en de ouderen voor wie zij zorgen maar heel beperkt gebruik maken van de ondersteuningsmogelijkheden. Hun behoefte aan ondersteuning en het beschikbare aanbod sluiten niet goed op elkaar aan.

Deze problematiek wordt in het onderzoek benaderd vanuit het perspectief van de mantelzorgers en ouderen zelf. Het onderzoeksverslag gaat in op de vraag hoe deze alarmerende situatie kan worden verbeterd. Zo wordt gekeken naar drie voorbeelden van succesvolle ondersteuningsprojecten voor allochtone mantelzorgers. Als sluitstuk zijn aandachtspunten geformuleerd voor alle betrokken partijen, zoals gemeenten, welzijns- en zorginstellingen en ook voor de organisaties van oudere migranten zelf.

Van het onderzoek is een verkorte versie samengesteld, dat te downloaden is via de NOOM-website.

Hoofdstuk 2

Voorlichting en informatieverstrekking

Onder de oudere migranten is sprake van een grote informatieachterstand. Hier ligt een belangrijke taak voor het NOOM en de afzonderlijke lidorganisaties. Onze organisaties zijn in staat deze doorgaans 'moeilijk bereikbare' groepen bij elkaar te brengen. Deze kwaliteiten worden door steeds meer overheden en andere maatschappelijke organisaties gezien, zodat men het NOOM als partner zoekt. In reactie op vragen uit de achterban neemt het NOOM ook zelf het voortouw in de voorlichting op verschillende terreinen. Voorlichting over inkomen en financiële zekerheid zijn zeer gewenst. Daarnaast is er veel vraag naar informatie over 'oud worden in Nederland' en gezondheidsvoorlichting.

2.1. Voorlichtingscampagne (afschaffing partnertoeslag) AOW

Mede in reactie op de overweldigende belangstelling voor de voorlichtingsactiviteiten in 2009 over de afschaffing van de partnertoeslag AOW kreeg het NOOM in 2010 dankzij ondersteuning van Stichting Pensioenkijsker.nl opnieuw de kans een reeks voorlichtingsactiviteiten te organiseren. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelde hiervoor financiering beschikbaar.

Deskundigen vanuit de lidorganisaties van het NOOM, het Nederlands Migratie Instituut, de LOM-samenwerkingsverbanden en Pensioenkijsker.nl hebben de voorlichtingen verzorgd. Daarin is de informatie over de afschaffing van de partnertoeslag geplaatst in een breder kader, met aandacht voor

- Opbouw van de financiën na je 65ste
- AOW: rechten en plichten
- Verschil tussen AOW en pensioen
- Afschaffing partnertoeslag met ingang van 2015. Eerste korting met ingang van 1 januari 2011
- Stand van zaken discussie verhoging AOW-leeftijd
- Korte informatie m.b.t. actuele ontwikkelingen pensioenfondsen.

Ook nu weer bleken de AOW-voorlichtingen aan een grote behoefte te voldoen. Tussen 1 september 2010 en 1 maart 2011 zijn in totaal 44 bijeenkomsten gehouden. Daarmee zijn bijna 2.100 ouderen uit de Surinaamse, Turkse, Marokkaanse, Caribische, Zuid-Europese, Chinese, Molukse en Eritrese, Bosnische en Afghaanse vluchtelingengemeenschappen verspreid over het land, bereikt. Een veelvoud is bereikt via de uitgedeelde schriftelijke informatie en twee uitzendingen via de Turkse televisie (TV Europa).

'Het lijkt wel of onze mensen nu pas wakker worden. Zij realiseren zich nu dat zij oud gaan worden in Nederland. Zij zijn hongerig naar informatie. Als er in een bepaalde plaats een voorlichtingsbijeenkomst is geweest, bellen ze vlak daarna uit een andere plaats om te vragen of zij ook zo'n bijeenkomst mogen organiseren!'

Bouchaib Saadane, voorzitter van MOBiN (Marokkaanse Ouderen Bond In Nederland)

'Onze ouderen hebben vaak financiële problemen. Goede voorlichting is heel hard nodig, zodat ze weten hoe het hier in Nederland geregeld is met de AOW en wat hun rechten en plichten zijn.'

Sabri Bağci, voorzitter van TOF (Turkse Ouderen Federatie)

Impressie van de bijeenkomsten:

2.2. Voorlichting over de veranderingen in de AWBZ

In de eerste drie maanden van 2010 zijn de laatste negen voorlichtingsbijeenkomsten over de veranderingen in de AWBZ uitgevoerd. Deze vormden het sluitstuk van voorlichtingsactiviteiten op vier landelijke contactdagen en 39 lokale en regionale voorlichtingsbijeenkomsten. Op zaterdag 9 januari 2010 is meegewerkt aan een uitgebreid interview op radio Cidade (voor de Zuid-Europese gemeenschappen in Amsterdam). In totaal hebben in de periode september 2009 tot en met maart 2010 meer dan 3.000 oudere migranten zich laten informeren over de wijzigingen in de AWBZ en de betekenis daarvan. Ook zijn zij geadviseerd ten aanzien van de herindicaties.

2.3 Gezond Ouder Worden en Blijven

Samen met Unie KBO, PCOB, NVOG en LOC Zeggenschap in zorg neemt het NOOM deel aan het voorlichtingsproject Gezond Ouder Worden en Blijven. Het project wordt gefinancierd door subsidie van Fonds PGO.

Aan de hand van verschillende thema's worden senioren geïnformeerd over het tijdig signaleren van gezondheidsrisico's en wordt gewerkt aan bewustwording ten aanzien van een gezonde leefstijl. In het kader van het project worden brochures samengesteld en voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd.

In 2010 stond het thema 'Beter slapen' centraal. Onder de titel 'Slapen kun je leren' is een brochure verschenen met tips voor een betere nachtrust, ook bij het ouder worden. De brochure is speciaal geschreven voor senioren die slecht slapen of die slaapmiddelen gebruiken. De brochure geeft uitleg over slaapproblemen en veel voorkomende misverstanden over slaap. Er is aandacht voor gezonde hulpmiddelen, zoals ontspanningsoefeningen en er worden tips gegeven waarmee ouderen zelf hun slaap kunnen verbeteren. Daarnaast worden de risico's van gebruik van slaapmiddelen belicht. Medewerkers en vrijwilligers van zelforganisaties van en voor oudere migranten kunnen de brochures gebruiken voor het organiseren van een themabijeenkomst.

In het verslagjaar werd eveneens gewerkt aan de voorbereidingen voor het thema van 2011: Beter Zien. Goed kunnen zien is een groot goed. In druk verkeer is scherp zicht van levensbelang. Binnenshuis verkleint een heldere blik het risico op stoten en vallen. Veel mensen doen zichzelf tekort door geen bril of de verkeerde bril te dragen. Bij oogcontroles blijkt regelmatig dat mensen te weinig zien, zelfs wanneer ze een bril dragen. Oogziekten blijven vaak te lang onopgemerkt. Dat geldt zeker ook bij de oudere migranten. Onder andere bij bezoeken aan de 50 Plus Beurs in 2008 en 2009 bleek dat oudere migranten vaak nauwelijks gebruik maken van oogcontroles. Belangrijke redenen dus om in 2011 het thema Beter Zien aan te pakken.

De folders, ontwikkeld in het kader van Gezond Ouder Worden en Blijven zijn te downloaden via de NOOM-website.

2.3. Meer dan vergeten

In de migrantengemeenschappen is dementie over het algemeen een moeilijk bespreekbaar onderwerp dat omgeven is met taboes en schaamte. Dat brengt de patiënten, maar ook hun familie vaak in een isolement. Om dit te doorbreken hebben Unie KBO en NOOM het project 'Meer dan vergeten' ontwikkeld. Het initiatief hiertoe kwam van Bureau Kleurrijk Advies, dat ook heeft meegewerkt binnen het project. Fonds PGO heeft financiering voor de pilot ter beschikking gesteld voor de periode juli 2009 tot en met december 2010.

Binnen de pilot is gekozen voor de twee grootste doelgroepen: de Turkse en de Surinaamse (zowel Creoolse als Hindoestaanse) gemeenschappen.

Nadat in 2009 samen met een klankbordgroep van ervaringsdeskundigen uit de betrokken groeperingen input is verzameld voor het project kreeg in 2010 het project definitief gestalte. Nadruk daarbij lag op de specifieke culturele kleuring van de problematiek rond dementie. Twee aparte films zijn gemaakt door MovedMedia uit Tilburg. Hierin vertellen familieleden over hun zorgen over hun dementerende vader of moeder en hun wensen ten aanzien van de verzorging. Uitgebreid wordt ingegaan op de dilemma's en keuzes in de zorg. Gekozen werd om twee verschillende films te maken. Ervaring leert dat informatie in de migrantengemeenschappen beter wordt opgenomen en verwerkt als mensen zich herkennen in de problematiek. Doordat in de films Turkse en Surinaamse families in beeld komen en zich uitspreken wordt hieraan tegemoet gekomen.

Op 11 maart 2010 presenteerden de projectpartners in de Verkadefabriek in Den Bosch de films 'Meer dan vergeten' in aanwezigheid van ruim 150 belangstellenden vanuit organisaties van oudere migranten, ouderenorganisaties, zorginstellingen, patiëntenorganisaties en de familieleden zelf. Het werd een bijzonder indrukwekkende bijeenkomst waarin grote waardering werd uitgesproken voor de films en de moed van de familieleden om met hun verhaal naar buiten te komen. Van veel kanten werd de bruikbaarheid van de film aangegeven, hetgeen ook bleek uit het grote aantal bestellingen in de periode daarna.

De films zijn uitdrukkelijk gemaakt om het gesprek op gang te helpen. Voorlichting over de ziekte dementie is belangrijk, maar het is minstens zo belangrijk dat mensen uit de gemeenschappen met elkaar ervaringen uitwisselen, en hun vragen en problemen durven uitspreken.

In de maand april zijn in drie trainingdagen 44 gespreksleiders opgeleid. Vanwege grote interesse volgde in september 2010 nog een extra training voor 12 personen. In totaal zijn 12 Surinaamse en 44 Turkse gespreksleiders getraind, terwijl bij de start was gerekend op een aantal van 14.

Ten behoeve van de training is een handleiding samengesteld.

De gespreksleiders hebben in 2010 en de eerste maanden van 2011 ruim 50 gespreksbijeenkomsten begeleid.

Ervaringen van de Turkse en Surinaamse gespreksleiders:

Wij hebben informatie gekregen over de ziekte, maar wij weten natuurlijk niet alles. Wij hebben daar niet voor gestudeerd. Onze taak is vooral het gesprek op gang te helpen.

Als mensen de ziekte herkennen in hun eigen omgeving kunnen wij doorverwijzen naar hulpverleners.

Soms gaat het erg emotioneel toe in een gespreksbijeenkomst. Maar daar ben ik niet bang voor. Ik kan het begrijpen. Daar neem ik rustig de tijd voor. En dan kan het gesprek op gang komen.

Bij ons, Hindoestanen, zijn de mensen wel redelijk op de hoogte van de voorzieningen. Maar de ziekte is taboe. De verschijnselen worden toegeschreven aan de ouderdom. Men wil niet zien dat er meer aan de hand is.

Een vraag die altijd terugkomt: Is dementie te genezen? Wat kan ik doen om dementie te voorkomen?

Dat de familie in de film uiteindelijk toch beslist om vader naar het verzorgingshuis te brengen, roept veel discussie op. Mag je dat wel doen?

Deelnemers aan het woord:

Ik was al een beetje ongerust over mijn man. Daarom ben ik naar de bijeenkomst gegaan. Toen wist ik dat we echt naar de dokter moesten.

Ik moest huilen toen ik de film zag. Ik heb jaren voor mijn schoonmoeder gezorgd. Nu weet ik dat ze aan dementie leed. Had ik dat toen maar geweten, dan had ik haar beter begrepen.

De gespreksleidster liet ons ook zien hoe we het beste met onze dementerende vader of moeder om kunnen gaan. Nu doen we het thuis ook anders. We verbeteren mijn moeder niet meer steeds, als ze zegt dat ze op haar vader wacht. We zeggen bijvoorbeeld: Hij komt straks.

Ik ontdekte in de bijeenkomst dat ik niet de enige ben die vragen heeft. De zorg voor mijn ouders is heel zwaar. Nu voel ik me toch gesterkt om hulp te gaan zoeken.

Ik vond de film erg confronterend. Wat erg als je zo hulpeloos wordt. Dat is écht een schrikbeeld. Maar er werd duidelijk uitgelegd dat vergeetachtigheid gewoon is en dat dementie een ziekte is.

Een folder over het project is te downloaden via de NOOM-website.

2.4. 50 Plus Beurs

Opnieuw slaagde het NOOM er dit jaar in om deel te nemen aan de 50 Plus Beurs in de Jaarbeurs in Utrecht. De beurs vond plaats van 15 tot en met 19 september 2010.

Het NOOM was alle dagen vertegenwoordigd door middel van een stand. De organisatoren van de 50 Plus Beurs stelden ook nu weer gratis kaarten ter beschikking om ouderen van allochtone herkomst kennis te laten maken met het fenomeen van de beurs.

Op donderdag en vrijdag zorgden respectievelijk de Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen (LSMO) en Chun Pah (Landelijke federatie van Chinese ouderenverenigingen) voor optredens met muziek en dans op het politieke plein.

Volgens traditie organiseerden Fos'ten (50 plus Surinaamse vrouwen) en NEHOB (Nederlandse Hindoe Ouderen Bond) beiden een grote landelijke ontmoetingsdag in de Jaarbeurs. De deelnemers aan de landelijke bijeenkomsten konden dit combineren met een bezoek aan de 50 plus beurs.

Voor het programma 'De Held' volgde MTNL (Stichting Multiculturele Televisie Nederland) NOOM-coördinator Freddy May gedurende de beurs. Uitgebreide opnames zijn gemaakt van het bezoek van de Molukse ouderen aan de 50 Plus Beurs en hun optreden.

Molukse ouderen zichtbaar aanwezig op de 50 plus beurs
Foto: Ronald May

2.5. Cliëntenraden

Het NOOM werkte in 2010 mee aan een project dat LOC Zeggenschap in zorg uitvoerde in opdracht van Actiz en dat onderdeel vormt van het meerjarenproject 'Actiz geeft kleur aan de zorg' (zie hiervoor ook: 1.7).

In de verslagperiode zijn door lidorganisaties van het NOOM diverse laagdrempelige ontmoetingsbijeenkomsten georganiseerd tussen leden van cliëntenraden en oudere migranten. LOC vatte de conclusies als volgt samen.

Tijdens de ontmoetingsbijeenkomsten stond het luisteren en elkaar leren kennen centraal. Gesproken is over de weerstanden tegen zorg in een verpleeghuis, wensen ten aanzien van verzorging, eten, het beleven van religie. Zoals vooraf de inschatting ook was, zijn oudere migranten (nog) niet bezig met cliëntenraden. Mettertijd zal dat binnen het blikveld komen, wanneer meer oudere migranten gebruik zullen gaan maken van zorg buiten de familieverbanden. De bijeenkomsten hebben bijgedragen aan de kennis over het bestaan en het werk van cliëntenraden.

Tijdens de slotbijeenkomst van het project op 3 december 2010 in Amersfoort formuleerde LOC op basis van de ontmoetingsbijeenkomsten de volgende tips:

- Migranten: bezoek open dagen.
- Zelforganisaties: organiseer informatiebijeenkomsten.
- Zorgaanbieder: houd rekening met analfabetisme onder oudere migranten.
- En heb aandacht voor beeldvorming over verzorgings- en verpleeghuizen en bepaalde ziektes zoals dementie.
- Cliëntenraden: kijk drie tot vijf jaar vooruit, want de allochtone cliënt komt naar uw verzorgings- of verpleeghuis.

2.6. Handreiking seniorenvoorlichters LSMO

De Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen heeft in de afgelopen jaren hard gewerkt aan het project 'Seniorenvoorlichters Molukse ouderen'. Een cursus en training voor vrijwilligers die zich inzetten voor zorg en welzijn van Molukse ouderen vormt een belangrijk onderdeel van het project. Het project heeft geleid tot het ontstaan van een landelijk netwerk van seniorenvoorlichters dat zich uitstrekt van Appingedam tot Maastricht.

Op 14 oktober 2010 presenteerde LSMO tijdens een slotbijeenkomst de methodiekbeschrijving.

Namens het NOOM sprak coördinator Freddy May over het belang van kennisoverdracht. LSMO wil de methodiek van cursus en training namelijk overdragen aan andere organisaties van oudere migranten. Tijdens het symposium werd de methodiekbeschrijving uitgereikt aan Freddy May, Sabri Bağci, secretaris van het NOOM en medeoprichter van TOF en Nyamad Moenna, bestuurder van NEHOB.

Foto: LSMO

2.7. Presentaties

Ook in 2010 verzorgde het NOOM weer diverse presentaties. We noemen hier:

- Tijdens de presentatie van de methodiek Zorg om Elkaar van Pharos en Vilans in Amsterdam ging NOOM-coördinator Freddy May in op 'De kunst van het gelukkig oud worden', 18 februari 2010.
- Voor de ANBO (Algemene Nederlandse Bond van Ouderen) verzorgde het NOOM een workshop, getiteld 'Vinden en Binden' in het kader van het project 'Ontdek Elkaars Wereld' in Culemborg, 2 maart 2010.
- Op 10 juni 2010 gaf het NOOM op verzoek van de gemeente IJsselstein een presentatie ter gelegenheid van de startbijeenkomst 'Werken aan Bruggen' van het project 'Kleur bekend' (van Alleato) in deze gemeente. Titel van de NOOM-lezing was: 'Van aanbod- naar vraaggerichte zorg'.

- Voor de woningbouwcorporaties in Eindhoven gaf het NOOM onder de titel 'Pioniers van het eerste uur' een inleiding over de methodiek 'Ontdek Elkaars Wereld', tijdens een bijeenkomst, georganiseerd door de ANBO, 28 juni 2010.
- In september 2010 bracht een ouderendelegatie uit Noord Rijn Westfalen een bezoek brachten aan de CSO te Utrecht, waar de deelnemers konden uitwisselen over het Nederlandse zorgstelsel. De dag erna verzorgde het NOOM een excursie naar de levensloopbestendige woningen van Humanitas te Rotterdam, met o.a. het herinneringsmuseum en de vijf cultuurspecifieke dagopvangprojecten.
- Met de gemeente Dordrecht en de plaatselijke welzijnsorganisatie DinamO werd op 6 oktober 2010 een symposium en informatiemarkt georganiseerd. Tijdens het symposium verzorgde het NOOM de inleiding: "ZORG voor iedereen". Tevens presenteerde het NOOM de film 'Meer dan vergeten'. Het resultaat van het symposium was dat de zorginstellingen in Dordrecht de handen ineen sloegen om beter in te kunnen spelen op de cultuursensitieve vraag van de oudere migrant in Dordrecht.
- In het najaar benaderde de AVANS Hogeschool in Den Bosch het NOOM om op 1 november 2010 een serie gastcolleges te verzorgen voor studenten Sociaal Pedagogische Hulpverlening over het thema: 'Hoezo....interculturaliseren?'.
- Op de studiedag van Groen Links over 'Verkleurende Vergrijzing' gaf het NOOM een toelichting op de 'Kwetsbaarheid van de oudere migrant', 6 november 2010.
- Op 17 november 2010 was Freddy May een van de inleiders op de invitational conference 'Rol en medezeggenschap van migranten als patiënt/cliënt in de gezondheidszorg', georganiseerd door Pharos en de Raad voor de Volksgezondheid & Zorg (RVZ) te Utrecht.
- Het najaarsdebat van Mikado, kenniscentrum interculturele zorg, was op 19 november 2010 in Rotterdam gewijd aan 'Ruimte voor de stem van de patiënt?'. Vanuit het NOOM werd deelgenomen aan de paneldiscussie.
- Het NOOM participeerde in een paneldiscussie over zorg en wonen, georganiseerd door het Kennisplatform Burgerschap en Integratie in Enschede, 22 november 2010
- Voor Vilans droeg het NOOM bij aan een lunchbijeenkomst voor medewerkers met een inleiding over 'de (oudere) migrant als klant', 9 december 2010.

2.8. Diversen

Door middel van deelname aan expertmeetings, klankbordgroepen en panels werkte het NOOM in 2010 aan de verspreiding van kennis over de oudere migranten. Ook via adviesgesprekken en in onderzoeken verwoordt het NOOM de wensen en behoeften van de oudere migranten.

Om een beeld te geven van de verscheidenheid van dit soort activiteiten noemen we hier:

- In juni 2010 werd het NOOM benaderd door de gemeente Waalwijk om het aanbod van Zorg en Welzijn meer in overeenstemming te brengen met de wensen en behoeften van oudere migranten en te borgen in het beleid. Na een gedegen voorbereiding is het NOOM hier in 2011 mee aan de slag gegaan.
- In januari 2010 organiseerde het NOOM in samenwerking met PGO Support, de Stichting Allochtonen en Kanker (SAK) en Forum een eerste ontmoetingsbijeenkomst tussen patiënten- en migrantenorganisaties. De patiëntenorganisaties slagen er tot dusver nauwelijks in om migranten te betrekken binnen hun activiteiten. De

migrantenorganisaties op hun beurt zijn onbekend met het fenomeen patiëntenorganisatie. Op de bijeenkomst ontmoetten vertegenwoordigers uit beide werelden elkaar, hetgeen veel discussie losmaakte. Naar aanleiding hiervan werd het besluit genomen voor 2011 een drietal studiebijeenkomsten te plannen over diversiteit in beleving van ziekte en gezondheid, zorg en verzorging.

- Bovendien leidde de ontmoeting tussen patiënten- en migrantenorganisaties tot een samenwerking tussen NOOM en vijf patiëntenorganisaties (Parkinson Vereniging, Hart & Vaat Groep, Diabetes Vereniging Nederland, Reuma Patiënten Bond en Nierpatiënten Vereniging Nederland) in de ontwikkeling van het project 'Bekend maakt Bemind', dat is ingediend bij Fonds PGO.
- Vanuit het NOOM werden aandachtspunten aangeleverd ten aanzien van oudere migrantenvrouwen ten behoeve van de samenstelling van het schaduwrapport van de NGO's in Nederland bij de vijfde rapportage van de Nederlandse regering over de implementatie van de UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), 2005-2008.
- Het NOOM nam deel aan de klankbordgroep van het project 'Patiëntcriteria in onderzoek en kwaliteit, uitgevoerd door VUMC, Metamedica.
- Samen met de FNV Vrouwenbond is een project ontwikkeld rond armoede bij oudere (migranten)vrouwen. Dit project kan in augustus 2011 van start gaan.
- Het NOOM heeft geparticipeerd in de expertmeeting van Coalitie Erbij naar aanleiding van de rapportage van het Verweij Jonker Instituut over eenzaamheid bij oudere migranten op 17 juni 2010 en daar ook een korte inleiding verzorgd.
- Een vertegenwoordiger van NOOM heeft deelgenomen aan de klankbordgroep van Sefkat, zorgcentrum voor Turkse en Marokkaanse ouderen i.o., een initiatief van de Elde Groep.
- Het NOOM heeft ondersteuning geboden aan IDTV Docs bij het zoeken naar geschikte vrouwen ten behoeve van een reeks documentaires, waarin oudere Turkse en Marokkaanse vrouwen vertellen over hun migratie-ervaringen.
- Het NOOM participeerde in de expertmeeting 'Vele kleuren grijs', georganiseerd door Spectrum CMO-Gelderland over de thematiek van het bereiken en betrekken van oudere migranten. De bijeenkomst vond plaats op 13 juli 2010 en was met name bedoeld voor ouderenadviseurs.
- Het NOOM was deelnemer op de Expertmeeting 'Zelfmanagement bij moeilijk bereikbare groepen' van CBO, kwaliteitsinstituut voor de gezondheidszorg op 28 oktober 2010.
- Voorzitter Christina Harrevelt en penningmeester Emiliano Ruiz verleenden medewerking aan een interview met Nestor, het ledenblad van Unie KBO, over skypen.
- De lidorganisaties van NOOM hebben medewerking verleend aan de actualisering van de webteksten van MOVISIE over oudere migranten in de diverse gemeenschappen.
- Het NOOM werkte mee aan een interview voor een onderzoek van de gemeente Arnhem naar de mogelijkheden van een maaltijdvoorziening voor oudere migranten, uitgevoerd door studenten van de HAN (Hogeschool Arnhem Nijmegen).

Hoofdstuk 3

Professionalisering en versterking van de organisatie

Het NOOM is een jonge organisatie. De vrijwilligers, actief binnen de lidorganisaties en het NOOM zelf zijn de basis van de organisatie. Zij maken het mogelijk dat afspraken gemaakt kunnen worden met overheden en samenwerkingspartners over te leveren prestaties en bepalen het succes van de activiteiten en profilering van het NOOM. Daarom gaat veel aandacht uit naar de deskundigheidsbevordering van de kaderleden en vrijwilligers. Daarnaast is in 2010 verder geïnvesteerd in de middelen en mogelijkheden om als netwerkorganisatie te functioneren.

3.1. Ondersteuning lidorganisaties

Een belangrijke taak voor het NOOM ligt in de ondersteuning van de lidorganisaties bij de opbouw en versterking van hun organisatie en de activiteiten die zij uitvoeren. Deze taak varieert van het geven van een inleiding op een bijeenkomst tot deelname aan landelijke ontmoetingsdagen of conferenties, van advisering over subsidieaanvragen tot meelesen bij een publicatie of belangrijke brief, van projectontwikkeling tot evaluatie van projecten. De ondersteuning komt voor een deel van de medewerkers van het bureau. Daarnaast vormt ook het NOOMoverleg een belangrijke schakel in wederzijdse ondersteuning van de lidorganisaties.

3.2. Bruggenbouwers heb je nooit genoeg!

Met financiering van Fonds PGO kan het NOOM gedurende drieëneenhalf jaar werken aan het opsporen van oudere migranten met specifieke kwaliteiten en de vorming van een groep deskundige vrijwilligers om de NOOM-organisatie te versterken. Door goedgeïnformeerde en goedopgeleide oudere migranten in te schakelen in samenwerkingsverbanden en hen te vragen deel te nemen aan conferenties werkt het NOOM aan een positievere beeldvorming in de buitenwereld en het overbruggen van weerstanden en terughoudendheid.

In 2010 zijn zeventien potentiële bruggenbouwers geselecteerd, van diverse culturele achtergronden en met diverse kwaliteiten en deskundigheden. Ten behoeve van de werving is een folder samengesteld. In het coachingstraject is nadruk gelegd op interculturalisatie, het werken aan positieve beeldvorming over oudere migranten en het wegnemen van vooroordelen. De bruggenbouwers worden ingezet in andere projecten waar het NOOM aan deelneemt, zoals Gezond Ouder Worden en Blijven.

3.3. Deskundigheidsbevorderingsactiviteiten

De deskundigheidsbevorderingsactiviteiten vormden ook in 2010 het hart van het NOOM als netwerkorganisatie. Deze bieden de bestuursleden, kaderleden en actieve vrijwilligers de plaats om zich te ontwikkelen, kennis op te doen en te leren van elkaars ervaringen. Door de brede en gedifferentieerde opzet zijn er activiteiten voor diverse geledingen en mensen met uiteenlopende taken en interesses binnen de organisaties.

De belangstelling voor deelname was ook in 2010 weer groot. Er was een grote diversiteit aan deelnemers: vanuit de verschillende gemeenschappen en organisaties, vanuit verschillende niveaus (zowel bestuursleden als actieve leden), mannen en vrouwen en verschillende leeftijden (50plussers, 70plussers, maar ook jongere leden die zich in de organisaties inzetten voor de ouderen). Actuele ontwikkelingen en nieuwe thema's en

methodieken konden langs deze weg onder de aandacht gebracht worden. Belangrijke winstpunten lagen bovendien in de onderlinge samenwerking. De deskundigheidsbevorderingsactiviteiten stimuleren de deelnemers om van elkaar te leren. De deskundigheidsbevorderingsactiviteiten zijn uitgevoerd in samenwerking met SES Training & Advies. Subsidie is hiervoor verleend door het Ministerie van VWS.

In 2010 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd in het kader van deskundigheidsbevordering:

- **Themadag 'Zorg na je 65ste'** op 7 april 2010. Op deze dag stonden de actuele ontwikkelingen in de ouderenzorg centraal. Zo'n 80 bestuursleden en actieve vrijwilligers kregen informatie over diverse thema's, zoals de veranderende visie op ouderenzorg, de aanscherping van de indicatieregels binnen de AWBZ, de gevolgen hiervan voor interculturalisatie binnen de zorg, domotica en de veranderingen binnen de Wmo, de betekenis van 'De Kanteling' en 'het gesprek aan de keukentafel'.

Foto's: SES Training & Advies

In workshops werd dieper ingegaan op groepswonen voor oudere migranten, 'kiezen in de zorg, van mantelzorg tot verpleeghuis', financiën en zorg, zorg in eigen land, mogelijkheden en valkuilen. De themadag bracht de deelnemers informatie voor henzelf, maar ook suggesties voor themabijeenkomsten in de eigen achterban. Het verslag van de themadag is te downloaden op de NOOM-website.

- **Projectendag** op 5 november 2010. Ook dit jaar presenteerden de lidorganisaties goede voorbeelden van uitgevoerde of nog lopende projecten aan elkaar. Tijdens het ochtendprogramma is uitgebreid stilgestaan bij het huisbezoekproject van Chun Pah. Deze presentatie werd gevolgd door een workshop van José Laheij van Odyssee over diverse vormen van huisbezoek, met name activerend huisbezoek. In de middag was er aandacht voor het project 'generaties in dialoog' van Fos'ten en het onderzoek van stagiaire Anne van Middelaar (zie 1.8) naar mogelijkheden tot verbetering van de mantelzorgondersteuning in de allochtone gemeenschappen. De dag werd afgesloten met een zeer interactieve workshop door Laura Kerszenblat, bewegingswetenschapper uit Argentinië. Zij biedt ouderen een combinatie van beweging, muziek en geheugenspel. In de workshop heeft zij uitgelegd wat de basis van haar methodiek inhoudt en welke ervaringen zij hiermee heeft opgedaan met onder andere Zuid-Europese ouderen in Amsterdam. Het verslag van de projectendag is te downloaden van de NOOM-website.

Foto's: SES Training & Advies

- **Werkconferentie Kennismaking met fondsen** op 12 juni 2010. Als start voor een deskundigheidsbevorderingstraject rondom fondsenwerving organiseerde het NOOM een eerste kennismaking met fondsen voor de lidorganisaties. Ter voorbereiding op de ontmoeting kregen de deelnemers tijdens het ochtendprogramma een introductie op fondsenwerving, verzorgd door Marianne Dauvelier. Vervolgens gingen zij aan de slag om samen projecten te bedenken. Tijdens het middagprogramma waren vertegenwoordigers van vier fondsen, te weten RCOAK, Oranjefonds, VSB Fonds en Fonds NutsOhra, aanwezig. Over en weer maakten de lidorganisaties en de fondsen uitgebreid kennis met elkaar. Gekozen is voor deze aanpak van persoonlijke ontmoeting om de afstand voor de lidorganisaties tot de fondsen letterlijk te verkleinen. De medewerking van de fondsen aan deze opzet wierp zijn vruchten af. Inmiddels zijn minimaal zes aanvragen ingediend, waarvan een deel al is gehonoreerd.

Foto's: SES Training & Advies

- **Werkconferentie ‘Oudere migranten in gesprek met zorgverzekeraars’** op 27 november 2010. Hieraan werd deelgenomen door ongeveer 25 vertegenwoordigers van oudere migranten. Het idee voor deze werkconferentie is ontwikkeld op initiatief van en in samenwerking met Pharos. Medewerking is verleend door zorgverzekeraar Agis. Ter voorbereiding op de werkconferentie is door het NOOM een korte inventarisatie gemaakt van ervaringen van oudere migranten met de zorgverzekering. Het ochtendprogramma startte met een uitleg over het zorgverzekeringsstelsel en de betekenis van de driehoek klant – zorgaanbieder – zorgverzekeraar. Daarna werden in groepjes knelpunten zoals die door oudere migranten worden ervaren nader besproken. In de middag is met de vertegenwoordigers van Agis kennisgemaakt en uitgebreid uitgewisseld over wederzijdse verwachtingen en wensen. De werkconferentie eindigde met de vaststelling van acht aanknopingspunten voor verder gesprek. Dat heeft een vervolg gekregen in 2011.
Het verslag van de werkconferentie is te downloaden van de NOOM-website.

Foto: Pharos

- **Drie kadertrainingen voor de organisaties gezamenlijk.** Tijdens deze trainingen hebben bestuursleden en actieve vrijwilligers van de lidorganisaties gewerkt aan thema's als Unique Selling Point van de eigen organisatie, presenteren, projectontwikkeling, het schrijven van projectplannen, fondsenwerving en onderhandelen.
- **Diverse kadertrainingen voor afzonderlijke lidorganisaties in opbouw.** Deze hebben geresulteerd in de oprichting van de Turkse Ouderen Federatie (TOF) en Marokkaanse Ouderen Bond in Nederland (MOBiN). Daarmee hebben deze twee grote allochtone groeperingen ook hun eigen, onafhankelijk, zelfstandige ouderenorganisatie.

3.4. Website: www.netwerknoom.nl

De website van het NOOM is in korte tijd uitgegroeid tot een goede vraagbaak voor achterban en derden die meer informatie willen over de specifieke aandachtspunten ten aanzien van oudere migranten. In 2010 is de indeling van de website verder verbeterd en uitgebreid. Met relatief weinig middelen kan het NOOM langs deze weg voorzien in de groeiende behoefte aan informatie. De NOOM-website telde in 2010 gemiddeld per maand circa 1.000 unieke bezoekers en ruim 7.000 hits.

3.5. Digitale nieuwsbrief

Ook de digitale nieuwsbrief is belangrijk binnen een netwerkorganisatie als het NOOM. De nieuwsbrief biedt gemiddeld eens per maand actuele informatie over de activiteiten van het NOOM zelf, belangrijke activiteiten en hoogtepunten binnen de lidorganisaties, actuele ontwikkelingen, presentaties, handboeken en publicaties die van belang zijn voor de oudere migranten. Via de digitale nieuwsbrief onderhoudt het NOOM de relaties met veel actieve vrijwilligers in de achterban en belangstellende professionals en vrijwilligers van andere organisaties en overheden. Tegen het einde van 2010 telde de digitale nieuwsbrief circa 900 abonnees.

3.6. Overleg expertisecentra

Enkele malen per jaar vindt overleg plaats tussen het NOOM en andere partners in het veld die zich inzetten voor de oudere migranten. In dit overleg participeren de CSO, de LOM-samenwerkingsverbanden, MOVISIE, Pharos en Forum.

In 2010 zijn de deelnemers driemaal bijeen geweest om informatie uit te wisselen, af te stemmen en mogelijke samenwerking te bespreken, waar dat van toepassing is.

3.7. Financiering

In 2010 draaide het NOOM volledig als projectorganisatie. Het NOOM ontving ontwikkelsubsidie van Fonds PGO (Ministerie van VWS). Via Fonds PGO werd het NOOM ook in staat gesteld het project 'Bruggenbouwers heb je nooit genoeg!' uit te voeren en te participeren in de meerjarige samenwerkingsprojecten 'Betrokken bij Buurtbeleid', 'Gezond Ouder Worden en Blijven' en 'Meer dan Vergeten'. Vanuit andere subsidieregelingen bij VWS was subsidie beschikbaar voor de AWBZ-voorlichtingsactiviteiten en de deskundigheidsbevordering van de vrijwilligers. Via Pensioen kijker.nl werd subsidie verkregen voor de uitvoering van de voorlichtingsbijeenkomsten over de (afschaffing van de partnertoeslag) AOW.

De Stichting voor Volkshogeschoolwerk gaf een bijdrage om het traject voor deskundigheidsbevordering mede mogelijk te maken. SES Training & Advies sponsorde het NOOM door middel van korting op de kosten voor de trainingen. De 50 Plus Beurs gaf sponsoring door gratis kaarten ter beschikking te stellen voor de achterban van de lidorganisaties.

Bijlage 1

De samenstelling van het NOOM

In 2010 waren bij het NOOM acht landelijke organisaties van oudere migranten aangesloten.

Dit zijn:

Chun Pah	Landelijke vereniging van Chinese ouderenverenigingen
Fos'ten	Stichting Surinaamse vrouwen 50+
IOC	Inspraak Orgaan Chinezen
Lize	Overlegpartner Rijksoverheid Zuid-Europese gemeenschappen
LSMO	Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen
MOBiN	Marokkaanse Ouderen Bond in Nederland
NEHOB	Nederlandse Hindoe Ouderen Bond
TOF	Turkse Ouderen Federatie

Dat betekent dat het NOOM ouderen uit de Molukse, Indische, Italiaanse, Spaanse, Portugese, Griekse, Kaapverdiaanse, Kroatische, Bosnische, Montenegrijnse, Macedonische, Servische, Sloveense, Turkse, Marokkaanse, verschillende Chinese en Surinaamse gemeenschappen vertegenwoordigt.

In september 2010 nam OCaN (Organisatie van Caribische Nederlanders) het besluit om toe te treden tot het NOOM. Dit besluit is per 1 januari 2011 geëffectueerd.

Bijlage 2

Bestuur van het NOOM

Het Algemeen bestuur van het NOOM is als volgt samengesteld:

Mw. Drs. C.L. Harrevelt	voorzitter
Dhr. B. Saadane	vicevoorzitter
Dhr. S.K. Bağci	secretaris 1
Dhr. C. Nikijuluw	secretaris 2
Dhr. E. Ruiz	penningmeester 1
Dhr. Mr. Drs. T. Bissessur	penningmeester 2
Dhr. Y. Cheung	bestuurslid

Van links naar rechts: T. Bissessur, C. Harrevelt, E. Ruiz, S. Bağci, Y. Cheung en C. Nikijuluw
Dhr. B. Saadane ontbreekt op deze foto.

Het Algemeen Bestuur kwam in 2010 negen maal bij elkaar in de vorm van het NOOM-overleg. Daaraan namen ook medewerkers van SMN, IOC en LSMO en de medewerkers van het NOOM-bureau deel.

Het Dagelijks Bestuur, bestaande uit de voorzitter, vicevoorzitter, de eerste secretaris en de eerste penningmeester kwam in 2010 vijf maal bijeen.

Bijlage 3

Het bureau

Ten behoeve van het coördineren en faciliteren van de NOOM-doelstellingen is een bureau ingericht. Daarbij is gekozen voor een flexibele organisatie.

Het NOOM heeft onderdak bij de CSO in het Piet van Dommelenhuis in Utrecht, waardoor de organisatie gebruik kan maken van korte lijnen naar vele andere spelers in het PGO-veld.

Ook secretariële en administratieve diensten worden afgenomen van de CSO. Na 1 juli is de financiële administratie ondergebracht bij Jac's den Boer & Vink, bedrijfseconomisch adviesbureau voor non profit organisaties.

De volgende personen vormden in 2010 het bureau:

Dhr. F. May	coördinator
Mw. Y. Heygele	projectontwikkelaar/adviseur
Mw. H. van der Steen	secretariaat
Mw. A. Hendrich	financiële administratie (tot 1 juli 2010)
Mw. A. van Middelaar	stagiaire/projectmedewerkster

Bijlage 4

De visie van het NOOM

In het meerjaren-beleidsplan 2009 – 2012 heeft het NOOM zijn visie als volgt geformuleerd.

Allochtone en autochtone ouderen

De wensen en behoeften, problemen en dilemma's van ouderen die in Nederland geboren zijn en ouderen die tijdens hun leven naar Nederland zijn verhuisd komen voor het overgrote deel overeen. Alle ouderen willen graag oud worden in een omgeving die voor hen herkenbaar is en bij hen past. Deels echter zien wij in de groeperingen van oudere migranten specifieke zaken die aandacht behoeven. We hebben al geconstateerd dat oudere migranten ten opzichte van hun leeftijdgenoten van Nederlandse herkomst op meerdere fronten in een achterstandspositie verkeren. En dat brengt mee dat hier extra inspanningen noodzakelijk zijn om deze kwetsbare groep ouderen te ondersteunen bij hun participatie in de Nederlandse samenleving. Ons motto is: 'Samen waar dat kan, apart waar dat (nog) nodig is'.

Bundeling van krachten

Binnen het NOOM zijn een groot aantal groepen oudere migranten vertegenwoordigd. Op hoofdlijnen komen hun belangen overeen. Tegelijk ervaren oudere migranten als individuen een grote betrokkenheid bij hun eigen etnische groep. Wij zijn ons er van bewust dat elke aangesloten organisatie autonoom is en gesteld op het bewaren van de eigen identiteit. Door erkenning van het belang van de eigen identiteit is het NOOM in staat verbinding tot stand te brengen en onderling culturele tegenstellingen te overwinnen. Dat proces vraagt aandacht en tijd. Ons accent ligt op wat de groepen bindt. Ook hier geldt: 'Samen waar dat kan, apart waar dat (nog) nodig is'.

Tweezijdig proces

Ons ideaalbeeld is dat allochtone ouderen als volwaardige burgers mee kunnen doen in de Nederlandse samenleving, een gelijkwaardige positie innemen en volledige kennis van en toegang hebben tot de voorzieningen. Helaas is dat ideaalbeeld nog ver weg. In die zin zouden we het NOOM kunnen omschrijven als een 'noodzakelijk kwaad'. Zowel aan de kant van de oudere migranten als aan de kant van de Nederlandse samenleving is nog veel werk te verzetten. De oudere migranten en hun organisaties hebben ondersteuning nodig om zich voldoende toe te rusten om deel te nemen aan de maatschappij. De maatschappij moet ruimte geven voor de kracht en kwaliteit van alle burgers. Dit veranderingsproces is een tweezijdig proces.

De stem van de mensen zelf

Het NOOM wil een podium zijn van de oudere migranten zelf. De laatste jaren is veel gesproken en geschreven óver de positie van oudere migranten, vaak in combinatie met goede intenties en goede analyses. Nu is het tijd dat de oudere migranten zelf hun stem laten horen en hun wensen en behoeften naar voren brengen.

Samenwerking

Het NOOM is een kleine organisatie. Samenwerking is voor ons een sleutelwoord. Alleen samen met andere organisaties is het NOOM in staat om stappen te zetten op weg naar een betere positie van en participatie door oudere migranten. Het aangaan van bondgenootschappen en allianties vormt een essentieel onderdeel van het werk van het NOOM.

Bij de keuze van samenwerkingspartners en –projecten zullen naast overwegingen van strategische aard zaken als openheid, motivatie en geboden kansen leidend zijn.

Bijlage 5

Samenwerkingspartners in 2010

(op alfabetische volgorde)

Actiz	Nederlands Migratie Instituut
Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg	Nierpatiënten Vereniging Nederland
Agis	NPCF (Nederlandse Patiënten en Consumenten Federatie)
Alleato	NUZO
Alzheimer Nederland, afdeling Rotterdam	NVOG
ANBO	Odyssee
Avans Hogeschool, Den Bosch	Oranjefonds
Cabo Amsterdam	Parkinson Vereniging
Cares, Kampen	PCOB
CBO	PGO Support
CG-Raad (Chronisch zieken en Gehandicapten Raad)	Pharos
Coalitie Erbij	Pluspunt Rotterdam
Cordaan	PNAO
COSBO-Stad-Utrecht	RC Het Maagdenhuis
CSO	RCOAK
De Kanteling	Reuma Patiënten Bond
De Wielborgh, Dordrecht	SAK (Stichting Allochtonen & Kanker)
Diabetes Vereniging Nederland	Samenwerkingsverbanden van het LOM (Landelijk Overleg Minderheden)
DinamO, Dordrecht	SBO-NH
Dona Daria, Rotterdam	SES Training en Advies
FNV Vrouwenbond	SMN (Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders)
Fonds NutsOhra	Spectrum CMO Gelderland
Forum	Stichting BOEG Utrecht
Gemeente Waalwijk	Stichting Emanuel, Rotterdam
Groen Links	Stichting Islamitische Ouderen Den Haag
Hart & Vaat Groep	Stedelijke Ouderen Commissie, Den Haag
Hogeschool Arnhem Nijmegen	Stichting ZEG
Humanitas Bergweg Rotterdam	Stichting Pensioenrijker.nl
IDTV Docs	Unie KBO
Inspraak Orgaan Turken	Verweij Jonker Instituut
Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik	Vilans
Kleurrijk Advies	VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten)
LIZE	VSB Fonds
LOC Zeggenschap in zorg	Werkgroep Migranten Senioren Dordrecht
LOM samenwerkingsverbanden	Zonnebloem
MEE Rotterdam	Zorgbelang Nederland
Mikado	Zorgbelang Zuid-Holland
MovedMedia, Tilburg	50 Plus Beurs
MOVISIE	

Bijlage 6

Publicaties

Samen uit, samen thuis; onderzoek naar de gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ voor oudere migranten die gebruikmaken van dagactiviteiten
CSO en NOOM, in het kader van de Cliëntmonitor langdurige Zorg

In Dialoog

Verslag van de conferentie In Dialoog, georganiseerd door Actiz in samenwerking met CSO en NOOM, op 15 april 2010 over de gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ voor dagverzorgingsprojecten en goede voorbeelden van alternatieve financiering, met speciale aandacht voor de oudere migranten.

Uitwisselingsbijeenkomst over ontmoetings- en dagopvangprojecten

Verslag van een bijeenkomst voor vrijwilligers van ontmoetings- en dagopvangprojecten
NOOM, 24 november 2010.

Uitwisselingsbijeenkomst over samenwerkingsverbanden van oudere migranten

Verslag van een bijeenkomst voor lokale en regionale organisaties van en voor oudere migranten
NOOM, 14 december 2010

Kwetsbare ouderen: van onzichtbaar tot onmisbaar

Centraal staan de vragen: Wie zijn het, die kwetsbare ouderen? Waar kunnen we ze vinden? Hoe vormen we ons een beeld van hun wensen? De handreiking is gemaakt voor kaderleden en actieve vrijwilligers om hen op weg te helpen met belangenbehartiging en/of de ontwikkeling van concrete projecten ten behoeve van kwetsbare ouderen.

Handreiking in het kader van het project Betrokken bij Buurtbeleid, een samenwerkingsproject van PCOB, Unie KBO, LOC Zeggenschap in Zorg, NOOM en NVOG

Van knelpunt naar keerpunt

Tips en adviezen voor succesvolle beïnvloeding van gemeentelijk Wmo-beleid rondom verandering in de AWBZ.

Handreiking in het kader van het project Betrokken bij Buurtbeleid, een samenwerkingsproject van PCOB, Unie KBO, LOC Zeggenschap in Zorg, NOOM en NVOG

Handboek participatie van ouderen in zorg- en welzijnsprojecten

In het kader van 'Krachtig cliëntperspectief binnen het NPO' is een handboek samengesteld om ouderen te ondersteunen bij het meepraten over gezondheids- en welzijnsinitiatieven
CSO, 2010

Verbeteren van ondersteuning aan allochtone mantelzorgers
Onderzoeksverslag van Anne van Middelaar, stagiaire van NOOM met goede voorbeelden en aandachtspunten voor gemeenten, welzijns- en zorginstellingen en de organisaties van oudere migranten
NOOM, 2010

Slapen kun je leren
Tips voor een gezonde nachtrust, ook bij het ouder worden
Brochure in het kader van het project Gezond ouder worden en blijven i.s.m. Unie KBO, PCOB, NVOG en LOC

Brochure Beter Zien
Tips voor goed zicht en gezonde ogen, ook bij het ouder worden
Brochure in het kader van het project Gezond ouder worden en blijven i.s.m. Unie KBO, PCOB, NVOG en LOC

Meer dan vergeten
Uitgebreide folder met de resultaten van 'Meer dan vergeten', ervaringen van deelnemers en gespreksleiders, de verschillende projectonderdelen en nadere gegevens

Verslag Themadag Zorg na je 65ste
Verslag van een studiedag over de actuele ontwikkelingen in de zorg voor oudere migranten, NOOM, 7 april 2010.

Verslag Projectencarrousel
Verslag van de jaarlijkse dag waarop de lidorganisaties van het NOOM hun projecten presenteren
NOOM, 4 november 2010

Oudere migranten in gesprek met zorgverzekeraars
Verslag van een werkconferentie in samenwerking met Pharos en met medewerking van Agis
NOOM/Pharos, 27 november 2010

Deze publicaties zijn te downloaden op de website van het NOOM: www.netwerknoom.nl

Bijlage 7

Lijst met afkortingen

ANBO	Algemene Nederlandse Bond van Ouderen
AOW	Algemene Ouderdoms Wet
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BbB	Betrokken bij Buurtbeleid (project van PCOB, Unie KBO, NOOM, NVOG en LOC Zeggenschap in Zorg)
CG-Raad	Chronisch zieken en Gehandicapten Raad
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
CSO	Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties
IOC	Inspraak Orgaan Chinezen
IVM	Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik
LOC Zeggenschap in zorg	Landelijk Overleg Cliëntenraden
LOM	Landelijk Overleg Minderheden
LSMO	Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen
Ministerie van VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
MOBIN	Marokkaanse Bond van Ouderen in Nederland
MTNL	Multiculturele Televisie Nederland
NEHOB	Nederlandse Hindoe Ouderen Bond
NOOM	Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten
NPCF	Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie
NPO	Nationaal Programma Ouderenzorg
NVOG	Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden
NUZO	Netwerk Utrecht Zorg Ouderen
OCaN	Organisatie van Caribische Nederlanders
PGB	PersoonsGebonden Budget
PCOB	Protestants Christelijke Ouderen Bond
Fonds PGO	Patiënten-, Gehandicapten- en Ouderenorganisaties
Platform VG	Platform Verstandelijke Gehandicapten
SAK	Stichting Allochtonen & Kanker
TOF	Turkse Ouderen Federatie
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Unie KBO	Organisatie van Katholieke Bonden van Ouderen
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten

Colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van het NOOM
Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten

Bezoekadres:
Piet van Dommelenhuis
4e etage
Churchillaan 11
3527 GV Utrecht

Postadres:
Postbus 2069
3500 GB Utrecht

T: 030 276 99 85 / 06 535 548 18

M: may@netwerknoom.nl

W: www.netwerknoom.nl

Tekst: Yvonne Heygele,
met dank aan Freddy May

Foto's: Robert de Hartogh, Hans Schellekens, Ronald May, Humanitas Bergweg,
NOOM, NEHOB, SES Training & Advies en diverse andere organisaties

Utrecht,
10 juli 2011

Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten (NOOM)

Bezoekadres:

Piet van Dommelenhuis
4e etage
Churchillaan 11
3527 GV Utrecht

Postadres:

Postbus 2069
3500 GB Utrecht

Website:

www.netwerknoom.nl